

INNOVATIVE WORLD
İlmiy tədqiqotlar mərkəzi

ZAMONAVIY İLM-FAN VA TA'LİM: MUAMMO VA YECHIMLAR İLMİY-AMALIY KONFERENSIYA

Google Scholar doi zenodo OpenAIRE

+998335668868

<https://innoworld.net>

2025

**«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLARNI QO'LLAB-
QUVVATLASH MARKAZI**

**«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI 2025-YIL № 4-SONLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI**

**ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION**

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

Volume 2 Issue 4 | 2025 |

+99894 5668868 | @Anvarbek_PhD

Page | 2

MATN PROTSESSORI BILAN ISHLASH MAVZUSINI O'QITISH METODIKASI**Mamatova Zilolaxon Xabibulloxonovna**

Farg'ona davlat universiteti dotsenti, pedagogika

fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Orcid: 0009-0009-9247-3510

E-mail: mamatova.zilolakhon@gmail.com**Sobirjonov Siyavushxoja Suxrobxo'ja o'g'li**

Farg'ona davlat universiteti Amaliy matematika

yo'nalishi 3-bosqich 23.07-guruh talabasi

E-mail: Siyavushxujayev@gmail.com**Tursunaliyeva Mohinur Zoirjon qizi**

Farg'ona davlat universiteti Amaliy matematika

yo'nalishi 3-bosqich 23.07-guruh talabasi

E-mail: mohinurtursunaliyeva2907@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada matn protsessorlari bilan ishlash mavzusini o'qitish metodikasi yoritiladi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari rivojlanishi jarayonida matn protsessorlari ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylangan. Mavzuni o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv, amaliy mashg'ulotlarni ko'paytirish, bosqichma-bosqich ko'nikma shakllantirish hamda o'quvchi faoliyatiga yo'naltirilgan usullardan foydalanish muhim sanaladi. Maqolada dars jarayonini loyihalash, interaktiv metodlardan foydalanish, baholash mezonlari hamda o'quv jarayonini raqamli resurslar bilan boyitish bo'yicha tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Matn protsessori, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli kompetensiya, amaliy ko'nikmalar, o'qitish metodikasi, dars loyihalash, interaktiv usullar, pedagogik texnologiyalar, o'quv jarayoni, baholash mezonlari.

Annotation: This article discusses the methodology of teaching the topic of working with word processors. In the context of the development of information and communication technologies, word processors have become an integral part of the educational process. Effective teaching requires a competency-based approach, practical task-oriented learning, step-by-step skill development, and student-centered methods. The article provides recommendations on lesson planning, the use of interactive teaching methods, assessment criteria, and the integration of digital resources into the learning process.

Keywords: Word processor, information and communication technologies (ICT), digital competence, practical skills, teaching methodology, lesson design, interactive methods, pedagogical technologies, learning process, assessment criteria.

Аннотация: В данной статье рассматривается методика преподавания темы работы с текстовыми процессорами. В условиях развития информационно-коммуникационных технологий текстовые процессоры становятся неотъемлемой частью образовательного процесса. Эффективное обучение предполагает компетентностный подход, увеличение доли практических занятий, поэтапное формирование навыков и использование методов, ориентированных на активную деятельность обучающихся. В статье приведены рекомендации по проектированию уроков, применению интерактивных методов, критериям оценивания и использованию цифровых ресурсов в учебном процессе.

Ключевые: Текстовый процессор, информационно-коммуникационные технологии (ИКТ), цифровая компетентность, практические навыки, методика обучения, проектирование урока, интерактивные методы, педагогические технологии, учебный процесс, критерии оценивания.

Kirish

Zamonaviy ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'rni tobora ortib bormoqda. Shaxsni raqamli jamiyat sharoitida samarali faoliyat yuritishga tayyorlash, uning axborot madaniyatini shakllantirish hamda kompyuter savodxonligini rivojlantirish bugungi ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biridir. Ushbu jarayonda matn protsessorlari bilan ishlash ko'nikmalari alohida ahamiyat kasb etadi, chunki har qanday kasbiy faoliyat turi matnli axborotni yaratish, qayta ishlash, saqlash va taqdim etish bilan chambarchas bog'liqdir.

Matn protsessorlari – bu matnlarni yaratish, tahrirlash, formatlash, saqlash va chop etish uchun mo'ljallangan dasturiy vositalar bo'lib, ular o'quvchilarda nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki muloqot madaniyatini, matnni mantiqiy tuzish, rasmiy-idoraviy hujjatlar bilan ishlash, taqdimotlar tayyorlash kabi muhim amaliy qobiliyatlarni ham shakllantiradi. Matn protsessorlaridan foydalanish ko'nikmasi har bir o'quvchi uchun umumiy o'quv kompetensiyalarining ajralmas qismi sifatida qaraladi.

Matn protsessorlarini o'qitish metodikasini rivojlantirishda ta'limning zamonaviy yondashuvlari – kompetensiyaviy yondashuv, faoliyatga yo'naltirilgan o'qitish, bosqichma-bosqich ko'nikma shakllantirish va interaktiv metodlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Mazkur yondashuvlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantiradi hamda bilimlarni amaliy faoliyatda qo'llay olish imkonini yaratadi. Shuningdek, dars jarayonini raqamli resurslar bilan boyitish, multimediyadan foydalanish, masofaviy va aralash ta'lim texnologiyalarini qo'llash o'quv faoliyatining samaradorligini oshiradi.

Matn protsessori bilan ishlash mavzusini o'qitishda o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish, ularda axborot madaniyati,

tartiblilik va aniq texnik talablarni bajarish mas'uliyatini shakllantirish, mavzuni real hayotiy vazifalar bilan bog'lash o'qitishning eng muhim jihatlaridan biridir. Shu boisdan, ushbu maqolada matn protsessorlari bilan ishlashni o'qitishning nazariy asoslari, metodik prinsiplari, dars jarayonini tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalar va baholash mezonlari ko'rib chiqiladi.

Matn protsessorlari tushunchasi va ularning o'quv jarayonidagi ahamiyati

Matn protsessorlari — bu kompyuterda matnli hujjatlarni yaratish, qayta ishlash, formatlash, tahrirlash, saqlash va chop etish uchun mo'ljallangan dasturiy vositalardir. Hozirgi kunda eng keng tarqalgan matn protsessorlariga Microsoft Word, LibreOffice Writer, WPS Office Writer, Google Docs va boshqa raqamli hujjatlashtirish xizmatlari kiradi. Ushbu dasturlar yordamida foydalanuvchi matnlarni strukturaviy, grammatik va uslubiy jihatdan to'g'ri tuzish, rasmiy hujjatlar standartlarini qo'llash, jadvallar, chizmalar, rasm va diagrammalarni joylashtirish orqali yuqori sifatli hujjat tayyorlash imkoniga ega bo'ladi.

Ta'lim jarayonida matn protsessorlarining o'rni nihoyatda muhim. Chunki bugungi raqamli davr sharoitida o'quvchilar nafaqat matn yozish, balki uni tizimli, mantiqli va huquqiy talablar asosida rasmiylashtirishni ham bilishlari zarur. Matn yaratish madaniyati o'quvchining umumiy savodxonligi bilan bevosita bog'liq bo'lib, u fikrni to'g'ri va ravon bayon qilish, rasmiy-idoraviy hujjatlar bilan ishlash, ilmiy tadqiqot natijalarini tartibli ravishda ifodalash imkonini yaratadi.

O'quv jarayonida matn protsessorlari bilan ishlash quyidagi vazifalarni bajaradi:

1. **Axborot madaniyatini shakllantiradi.** O'quvchi kompyuter bilan ongli va maqsadli ishlash ko'nikmalariga ega bo'ladi.
2. **Til va nutq rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi.** Matnni mantiqiy tuzish, tahrirlash va qayta ishlash jarayonida o'quvchi nutq strukturasi ustida ishlaydi.
3. **Ijodiy va mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.** O'quvchi hujjatni bir nechta uslubiy variantlarda tayyorlab, eng maqbulini tanlashni o'rganadi.
4. **Rasmiy hujjatlar bilan ishlash ko'nikmasini shakllantiradi.** Buyruq, ariza, rezyume, ma'lumotnoma, tavsifnoma kabi hujjatlar namunalarini yaratishga o'rgatadi.
5. **Kasbiy tayyorgarlikni mustahkamlaydi.** Har bir soha xodimi rasmiy hujjatlar tayyorlay olishi zarur.

Shu sababdan matn protsessorlarini o'qitish shunchaki texnik amallarni o'rgatish bilan chegaralanmasligi kerak. O'qituvchi mavzuni **amaliy hayotiy vazifalar, loyiha ishlar, muammoli topshiriqlar va mustaqil ijodiy faoliyat** bilan bog'lab borishi lozim. Dars davomida o'quvchi nafaqat

buyruqlarni qo'llaydi, balki ularni **nima uchun** va **qaysi sharoitda** qo'llash zarurligini tushunishi ham muhim.

Matn protsessorini o'rganish jarayonida o'quvchida quyidagi kompetensiyalar shakllanadi:

Raqamli kompetensiya, matn bilan ishlash kompetensiyasi, muloqot va taqdimot ko'nikmalari, tanqidiy va mantiqiy fikrlash, axborot xavfsizligi madaniyati.

Shunday qilib, matn protsessorlari bilan ishlash nafaqat kompyuter savodxonligining tarkibiy qismi, balki o'quvchining umumiy intellektual rivojlanishi, kommunikativ madaniyati va kasbiy tayyorgarligini shakllantirishda muhim omil sifatida qoraladi.

Matn protsessorlarini o'qitishning metodik asoslari

Matn protsessorlari bilan ishlashni o'qitishning metodikasi pedagogika, axborot texnologiyalari, didaktika va psixologiya fanlarining kesishgan nuqtasida shakllanadi. Ushbu mavzuni samarali o'qitish uchun o'quvchi faoliyatini to'g'ri tashkil etish, o'quv jarayonini bosqichma-bosqich rejalashtirish, amaliy mashg'ulotlarga yaqinlashtirilgan topshiriqlarni tanlash hamda o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish zarur.

Matn protsessorlari bilan ishlashni o'qitishda quyidagi didaktik yondashuvlar asosiy hisoblanadi:

1. **Kompetensiyaviy yondashuv** – o'quvchini nafaqat bilimga, balki real vaziyatlarda qo'llay oladigan amaliy ko'nikmalar va malakalarga ega qilish.
2. **Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv** – o'quvchi dars jarayonida faol sub'ekt bo'lib, o'rganilgan amallarni mustaqil bajaradi.
3. **Muammoli ta'lim** – o'quvchiga ma'lum bir muammo vaziyati taklif etiladi va u uni matn protsessori vositasida hal qiladi.
4. **Integrativ yondashuv** – matn protsessori bilan ishlashni ona tili, adabiyot, matematika, mehnat, iqtisod va boshqa fanlar bilan bog'lab o'qitish.

Ushbu yondashuvlar o'quv faoliyatini mazmunan boyitadi, o'quvchining chuqur tushunchaga ega bo'lishiga yordam beradi, ayniqsa amaliy natijaga yo'naltiradi.

Matn protsessorlari mavzusini o'qitish jarayonida darslar **bosqichma-bosqich** tashkil qilinadi:

Bosqich	Mazmuni
Tanishuv bosqichi	Dastur interfeysi, menyu, asboblarni paneli, oynaning tuzilishi bilan tanishtirish.
Asosiy amaliyot bosqichi	Matn kiritish, tahrirlash, formatlash, shrift, abzas parametrlari, sahifa sozlamalari.
Rivojlantiruvchi bosqich	Jadvallar, rasm, grafik obyektlar, sarlavhalar, avtomatlashtirilgan elementlardan foydalanish.

Bosqich**Mazmuni****Yakuniy loyiha bosqichi**

Real hujjatlar yaratish: ariza, rezyume, ma'lumotnoma, hisobot, referat va boshqalar.

Bunday tizimli yondashuv o'quvchilarning ko'nikmalarini izchil shakllantiradi.

Matn protsessori darslarida quyidagi metodlar samarali hisoblanadi:

"Ko'rsat va bajar" metodi – o'qituvchi amallarni ko'rsatadi, o'quvchi darhol takrorlaydi.

Mini-loyiha – o'quvchi kichik mavzuga doir hujjat tayyorlaydi (masalan, "Mening oilam").

Juftlikda ishlash – o'quvchilar bir-birining ishini tahrirlash orqali o'rganadilar.

Rolga kirish metodi – o'quvchi "sekretar", "menejer" yoki "dizayner" roliga hujjat tayyorlaydi.

Muammoli topshiriqlar – noto'g'ri formatlangan matnni to'g'rilash, jadvalni qayta tuzish va hokazo.

Bu metodlar o'quvchini dars jarayoniga faol jalb qiladi, mustaqil fikrlashni kuchaytiradi.

Baholash o'quvchining nafaqat natijasi, balki jarayonini ham qamrab olishi kerak. Baholashda quyidagi ko'rsatkichlar hisobga olinadi:

topshiriqni to'g'ri bajarish darajasi, formatlash qoidalariga rioya qilish, matn strukturasi mantiqliqligi, hujjat dizayni va tozaligi, mustaqil ishlash darajasi.

Baholash mezonlarining aniq bo'lishi o'quvchilarni tartib va mas'uliyatga o'rgatadi.

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish va o'quv topshiriqlari tizimi

Matn protsessorlari bilan ishlash bo'yicha bilim va ko'nikmalarni shakllantirishda amaliy mashg'ulotlar asosiy o'rin tutadi. Chunki ushbu mavzu nazariy ma'lumotlardan ko'ra ko'proq amaliy faoliyatni talab qiladi. Dars jarayonida o'quvchi kompyuterda mustaqil ishlashi, buyruqlarni qo'llashi, hujjat yaratishi yoki mavjud matnni tahrirlashi orqali o'z bilimini faol ravishda sinovdan o'tkazadi. Shu boisdan amaliy topshiriqlarni to'g'ri tanlash, ketma-ketlikni belgilash va murakkablik darajasini bosqichma-bosqich oshirib borish o'qitish samaradorligini ta'minlaydi.

Amaliy darslar quyidagi metodik tamoyillarga asoslangan holda tashkil etilishi lozim:

1. **Izchillik va tizimlilik tamoyili** – mashqlar oddiydan murakkabga qarab o'rgatiladi.
2. **Faollik tamoyili** – o'quvchi topshiriqlarni o'zi bajaradi, o'qituvchi esa yo'naltiradi.
3. **Mustaqillikni rivojlantirish tamoyili** – har bir bosqichda o'quvchi o'z xatolarini tahlil qilishi va to'g'rilashi kerak.
4. **Hayotga yaqinlik tamoyili** – topshiriqlar real hayotda uchraydigan vazifalar asosida tuziladi.

5. **Natijaviylik tamoyili** – har bir mashg'ulot yakunida o'quvchi tayyor mahsulot (hujjat)ga ega bo'lishi kerak.

Bu tamoyillar o'quv faoliyatini maqsadli, izchil va samarali qiladi.

3.2. Amaliy mashg'ulotlarning shakllari

Matn protsessorlari bilan ishlashni o'qitishda quyidagi mashg'ulot shakllari qo'llanilishi mumkin:

Individual mashg'ulotlar – o'quvchi mustaqil ishlaydi va o'qituvchi individual maslahat beradi.

Juftlikda ishlash – o'quvchilar bir-birining ishini tahrirlab, fikr almashadilar.

Guruhli loyihalar – bir nechta o'quvchi birgalikda katta hajmli hujjat tayyorlaydi (hisobot, ma'lumotnoma, taqdimot matni).

Kichik test va trening mashqlari – tezkor bajariladigan amaliy topshiriqlar.

Ushbu shakllarni navbat bilan qo'llash darsni jonlantiradi, o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi.

Quyida o'quvchilar uchun amaliy vazifalar **murakkablik darajasi bo'yicha** ketma-ketlikda keltiriladi.

Boshlang'ich darajadagi topshiriqlar

Oddiy matn terish va saqlash.

Matnni nusxalash, kesish va joylashtirish.

Shrift va abzas parametrlarini sozlash.

Sahifa chegaralarini belgilash.

O'rta darajadagi topshiriqlar

Jadval yaratish va formatlash.

Rasm va grafik obyektlarni joylashtirish.

Sarlavhalar va ro'yxatlar bilan ishlash.

Avtomatik raqamlash va havolalar qo'llash.

Yuqori darajadagi (ijodiy) topshiriqlar

Ariza, ma'lumotnoma, tavsifnoma tayyorlash.

Referat yoki hisobotni to'liq rasmiylashtirish.

Rezyume dizayni va kompozitsiyasini ishlab chiqish.

Loyihaviy hujjatlar (shartnoma matni, reja-jadval, xulosa) tayyorlash.

Ushbu tizim o'quvchiga o'z imkoniyatiga qarab rivojlanish imkonini beradi.

Har bir amaliy dars yakunida quyidagilar amalga oshiriladi:

o'quvchi ishini o'qituvchi tomonidan baholash,

o'zaro baholash (o'quvchilar ishlari bilan almashib ko'rish),

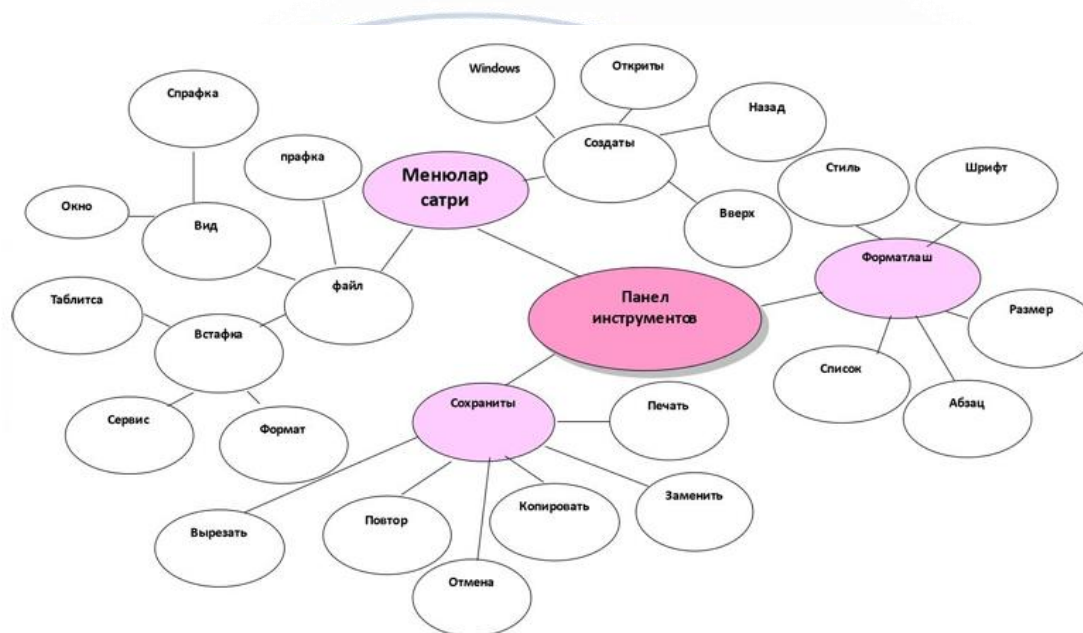
xatolarni muhokama qilish,

eng yaxshi ishlarni namuna sifatida ko'rsatish.

Bu bosqich o'quvchining **xatoni ko'ra olish, tahlil qilish va to'g'rilash** ko'nikmasini mustahkamlaydi.

O'quvchilar bilimini baholash va nazorat qilish usullari

Matn protsessorlari bo'yicha bilim va ko'nikmalarni baholash o'quv jarayonining ajralmas tarkibiy qismidir. Baholashning asosiy maqsadi o'quvchining egallagan nazariy bilim darajasini aniqlash, amaliy ko'nikmalarini mustahkamlash, o'quv faoliyatiga mas'uliyat bilan yondashishni shakllantirish va o'quv jarayonini takomillashtirishdir. Baholash jarayoni o'quvchining yakuniy natijasini emas, balki **ish jarayonini, fikrlash faoliyatini** ham qamrab olishi lozim.

Mening ismim metodi:

Bu metod o'quvchilarni darsga bo'lgan qiziqishlarini yanada orttiradi. Bu metodda o'quvchilar o'z ismlarini yozishadi va ismlaridagi har bir xarfga mavzuga doir bo'lgan so'z yoki atamalar yozishadi. Masalan:

M- matn

A- Alt (Klaviaturadagi "Alt" tugmasi ko'plab funksiyalarni tezkor bajarish uchun ishlatiladi)

F- format T- tab (Tabulyator tugmasi, matnni ma'lum bir joyga joylashtirish uchun ishlatiladi.) U- underline (matnni ostiga chizish "ctrl+U" tugmalar birikmasi bilan amalga oshiriladi.)

N- normal (Word dasturida matnni odatdagi normal holatda formatlash usuli)

A- Autocorrect (Word dasturida avtomatik ravishda imlo xatolarini to'g'rilash funksiyasi)

Bu metod o'quvchilarni dars mavzusini o'z ismlari orqali yodda saqlashlariga xizmat qiladi.

Matn protsessorlari bilan ishlash mavzusini o'qitish zamonaviy ta'lim jarayonining muhim yo'nalishlaridan biridir. Chunki raqamli jamiyat sharoitida o'quvchining matnli axborotni ongli ravishda qayta ishlashi, rasmiy hujjatlarni me'yoriy talablar asosida tuza olishi, taqdimot va hisobot

materiallarini savodli rasmiylashtirishi uning kasbiy yetuklik darajasini belgilaydi.

Maqolada matn protsessorlari bo'yicha ta'limni tashkil etishning pedagogik, metodik va texnologik jihatlari tahlil qilindi. Kompetensiyaviy yondashuv, interaktiv dars metodlari, amaliy mashg'ulotlarni tizimli tashkil etish va baholash mezonlarini takomillashtirish mazkur mavzuni samarali o'qitishga xizmat qiladi. O'quv jarayonida real hayotiy topshiriqlar, loyihaviy ishlar va mustaqil amaliy mashqlarni qo'llash o'quvchining faolligini oshiradi, fikrlash madaniyatini rivojlantiradi, ijodiy yondashuvni shakllantiradi.

Shu boisdan matn protsessorlari bilan ishlash bo'yicha ta'lim jarayonini muntazam takomillashtirish, darslarni zamonaviy raqamli vositalar bilan boyitish, o'quvchilarning mustaqil izlanishlari uchun sharoit yaratish ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mamatova Z.X. "Raqamli texnologiyalar asosida informatika o'qitish metodikasini takomillashtirish (pedagogika oliy ta'lim muassasalari misolida)" mavzusidagi falsafa doktori ilmiy darajasini olish uchun bajargan dissertatsiyas.
2. Mamatova Z. X. Zamonaviy informatika mashg'ulotlariga qo'yilayotgan metodik talablarni takomillashtirishning tashkiliy-pedagogik omillari. Toshkent, 2020. — 151 b.
3. Patterson D. A., Hennessy J. L. Computer Organization and Design: The Hardware/Software Interface. — Morgan Kaufmann, 2013.
4. Tavakkol M., & Rashidi M. Teaching Word Processing in the Digital Era: Methods and Approaches. — Journal of Educational Technology, 2018.
5. Russell B. Principles of Logical Thought in Learning and Problem Solving. — Cambridge University Press, 2016.

